

2018-07-03
N2018/03981/MRT

Näringsdepartementet

Enheten för marknad och regelverk på
transportområdet

Ålderskrav vid framförande av vattenskoter

I denna promemoria föreslås att det ska införas ett förbud mot att framföra vattenskoter för personer som inte har fyllt 15 år. Bakgrunden till förslaget är Riksdagens två tillkännagivanden om krav på förarbevis och åldersgräns. Avsikten med förslaget är att ta hand om riksdagens tillkännagivanden i bet. 2004/05:TU7, punkt 11, rskr. 2004/05:178 och bet. 2014/15: TU11, punkt 10, rskr. 2014/15:194.

Ändringen föreslås träda i kraft den 1 juni 2019.

1. Författningsförslag

Regeringen föreskriver att det i förordningen (1993:1053) om användning av vattenskoter ska införas en ny paragraf, 3 c §, av följande lydelse.

3 c § Vattenskoter får framföras endast av den som har fyllt femton år.

Denna förordning träder i kraft den 1 juni 2019.

2. Bakgrund

Den tidigare beredningen av frågan om förarbevis och åldersgräns för framförande av fritidsbåtar och vattenskotrar

År 2004 tillkännagav Riksdagen för regeringen att snarast låta utreda förutsättningarna för införande av obligatorisk utbildning och förarbevis för fritidsbåtar (bet. 2004/05: TU7, punkt 11, rskr. 2004/05:178). Regeringen behandlade frågan om förarbevis i propositionen Moderna transporter (prop. 2005/06:160). I propositionen föreslog regeringen att ett krav på förarbevis för att få framföra vissa större fritidsbåtar skulle införas och att omfattningen och formerna för detta skulle utredas. Riksdagen godkände regeringens förslag (bet. 2005/06: TU5, punkt 42, rskr. 2005/06:308). Mot denna bakgrund utarbetades Departementspromemorian Behörighetsbevis för fritidsbåtar och fritidsskepp (Ds 2008:32) inom regeringskansliet. I promemorian föreslogs en ny lag om behörighetsbevis för fritidsbåt och fritidsskepp. Promemorian remitterades men regeringen gick inte vidare med förslagen.

År 2013 aktualiserades frågan om särskild reglering av vattenskotrar när Havs- och vattenmyndigheten redovisade sitt regeringsuppdrag om att kartlägga olägenheter från vattenskotrar och andra mindre motordrivna farkoster och om att analysera behov av särskild reglering för sådana farkoster (dnr M2013/01585/Nm). Myndigheten föreslog att två förarbevis skulle införas och att förordningen (1993:1053) om användning av vattenskotrar (i denna promemoria förkortad vattenskotterförordningen) skulle upphävas. Regeringen gick inte vidare med förslagen.

Riksdagen tillkännagav därefter för regeringen att förarbevis och åldersgräns för framförande av vattenskotrar bör införas (bet. 2014/15: TU11, punkt 10, rskr. 2014/15:194). Enligt Trafikutskottet borde ett förarbevis fokusera på att den som framför vattenskotern kan göra det på ett säkert sätt för såväl föraren själv som de personer och de djur som vistas i närheten, samt har sjövätt och förståelse för hastigheter.

Ett fördjupat kunskapsunderlag i frågan om förarbevis och åldersgräns för framförande av vattenskotrar togs fram under 2014 inom Näringsdepartementet (dnr N2014/03447/MRT). Underlaget, i vilket det föreslogs införandet av ett obligatoriskt förarbevis för vattenskotrar, remitterades under våren 2016. En majoritet av remissinstanserna framförde

att avgränsningen att kräva förarbevis för endast vattenskoter var olycklig och att kravet borde omfatta ett bredare segment av fritidsbåtar för det fall kravet skulle införas. Regeringen gick inte vidare med förslagen som presenterades i underlaget.

Fakta

I dag finns det uppskattningsvis 880 000 fritidsbåtar i Sverige. Av dessa kan minst 250 000 framföras i högre hastighet än 15 knop. 5 000 av dessa är vattenskotrar. I ungefär en tredjedel av de hushåll som äger en fritidsbåt tros någon person ha förarkompetens i form av förarintyg eller kustskepparintyg. De allra flesta vattenskoteruthyrare tillämpar en åldersgräns på mellan 19 och 21 år vid uthyrning.

Olyckorna med fritidsbåtar, inklusive vattenskotrar, är få. Antalet dödsolyckor med fritidsbåtar har minskat kraftigt sedan förra decenniet trots att trafiken med fritidsbåtar ökat under senare år. I dag rör det sig om en stadigvarande siffra på runt 25–30 omkomna personer per år. Majoriteten av dessa har varit alkoholpåverkade. Den vanligaste typen av fritidsbåtsolycka är en man i övre medelåldern utan flytväst, ensam i en mindre båt på en insjö. Det är ovanligt att unga personer omkommer i fritidsbåtsolyckor.

Under den senaste tiden har användningen av vattenskotrar ökat. Utmärkande för vattenskotrar är deras motorstyrka med en effekt mellan 100 och 300 hk som ger fartresurser på över 70 knop, vilket motsvarar ca 130 km/tim. Vattenskotrar används mest för nöjeskörning men även som nyttofarkoster av till exempel Sjöpolisen, Kustbevakningen och Sjöräddningen. Nöjeskörning nära land medför risker för skador på marint och limniskt liv i grunda vattenområden och för att människor och djur blir påkörda.

Det finns två typer av vattenskotrar. Den vanligaste typen är den så kallade sittmaskinen. Det är ett stabilt skrov som kan bära en eller flera personer och kan köras i över 100 nautiska mil. Den andra typen, den så kallade ståmaskinen, är avsedd att köras stående och har ett instabilt skrov som sjunker under ytan när inte motorn driver. Den lämpar sig för lek- och tävlingskörning på rundbana och inte för längre turer.

Internationell jämförelse

Danmark har en åldersgräns på 16 år för att få framföra vattenskoter. Norge har en åldersgräns på 16 år för att få framföra fritidsbåtar med större effekt än 10 hk eller som kan uppnå högre hastighet än 10 knop. Finland har en åldersgräns på 15 år för att få framföra registreringspliktiga fritidsbåtar. Fritidsbåtar vars skrov är längre än 5,5 meter (både segel och motordrivna) eller 15 kW motoreffekt är registreringspliktiga. Polen har en åldersgräns på 16 år, men ungdomar mellan 14 och 16 år kan få behörighetsbevis för fritidsbåtar med en motorstyrka på max 60kW.

3. Förslag

Förslag: Vattenskoter får framföras endast av den som har fyllt femton år.

Skälen för förslaget

I avsnitt 2 har redogjorts för de nackdelar för miljön och människor som ett oreglerat framförande av vattenskoter kan utgöra. Unga personer har inte samma förutsättningar att bedöma vattenskoternas påverkan på miljö och människor vid framförandet och har inte heller samma kognitiva förmåga att göra säkerhetsmässiga riskavvägningar vid framförandet.

Även om det är ovanligt med olyckor med vattenskotrar finns det därför anledning att ifrågasätta om det ska vara möjligt för barn under 15 år att få framföra dessa motorstarka och snabba farkoster. En jämförelse kan därvid göras med vilka krav som gäller inom vägtrafiken. För att få framföra en moped klass I (s.k. EU-moped som är konstruerad för en hastighet av högst 45 km/tim) krävs att föraren har fyllt 15 år och har ett körkort med behörighet AM. För att få framföra moped klass II (dvs. en moped som är konstruerad för en hastighet av högst 25 km/timmen med en motor vars effekt inte överstiger 1 kW) krävs att föraren har fyllt 15 år och har förarbevis för sådan moped. Denna skillnad i möjligheterna att framföra starka motordrivna maskiner på väg respektive till sjöss är svår att motivera.

Både miljö- och sjösäkerhetsskäl och en ren rimlighetsbedömning ger därför vid handen att det bör införas någon slags begränsning av möjligheterna för åtminstone yngre personer att framföra vattenskoter. Det har vid flera tillfällen utretts införande av olika typer av begränsningar vid framförande av vattenskoter. Samtliga förslag har dock varit kopplade till något slags krav på

förarbevis. Inget av förslagen har lett till att någon reglering har införts. Däremot har inget av förslagen innehållit införandet av endast ett ålderskrav.

En åldersgräns på 15 år införs för att få framföra vattenskoter

Det är inte ovanligt att vattenskotrar framförs av minderåriga, många gånger av personer under 15 år. Vattenskotern är en kraftfull farkost som inbjuder till snabb och intensiv körning. Det kan anses vara oroväckande att minderåriga kan köra vattenskoter själva då deras ringa ålder medför svårigheter att bedöma riskerna med höga farter på sjön – här kan det relateras till utredningar av höga hastigheter med moped på väg. Mot denna bakgrund och i syfte att förhindra framtida olyckor på sjön bör det införas en åldersgräns på 15 år för att få framföra vattenskoter.

Begreppet vattenskoter

Av redogörelsen i avsnitt 2 framgår att det finns olika typer av vattenskotrar. I vattenskoterförordningen avses med vattenskoter en farkost vars längd understiger fyra meter och som har en förbränningsmotor med ett vattenjetaggregat som främsta drivkälla och har utformats för att framföras av en eller flera personer som sitter, står eller står på knä på farkosten snarare än befinner sig i den. Definitionen på vattenskoter i lagen (2016:96) om fritidsbåtar och vattenskotrar är i sak likalydande med definitionen i vattenskoterförordningen. Denna definition är vedertagen och omfattar såvitt känt samtliga de vattenskotrar som normalt framförs av barn under femton år. Ålderskravet bör därför gälla sådana vattenskotrar som avses i vattenskoterförordningen.

Sanktioner m.m.

Personer under femton år är inte straffmyndiga, dvs. några påföljder får inte påföras.

Något om författningsregleringen

Föreskrifter om det föreslagna ålderskravet kan med stöd av bemyndigandet i 1 § första stycket 14 lagen (1975:88) med bemyndigande att meddela föreskrifter om trafik, transporter och kommunikationer meddelas i förordning. Frågan är om bestämmelsen bör införas i vattenskoterförordningen eller om det bör regleras i en separat förordning. Eftersom förslaget i denna promemoria är begränsat till införandet av ett ålderskrav och endast behöver en definition på begreppet vattenskoter för att kunna tillämpas, kan införandet ske i vattenskoterförordningen, lämpligen

genom införandet av en ny 3 c §. På detta sätt blir endast förordningens definition tillämplig. Övriga delar av förordningen med t.ex. sanktioner blir därmed inte tillämpliga.

Förenlighet med EU-rätten och annan internationell rätt

Varken EU-rätten eller annan internationell rätt som Sverige är bunden av innehåller några bestämmelser om ålderskrav vid framförande av vattenskotter. Det finns således inga hinder på den grunden att införa ett krav.

Det kan dock inte uteslutas att ett införande av en åldersgräns kan påverka handeln med vattenskottrar. Förslaget innebär att en teknisk regel enligt förordningen (1994:2029) om tekniska regler införs, vilket innebär att förslaget, innan det får slutligt antas, måste anmälas till kommissionen. En s.k. frysningstid om tre månader gäller därmed inom vilken regeringen inte får anta förslaget.

Ikraftträdande

Förbudet bör träda i kraft vid en tidpunkt som möjliggör för t.ex. importörer och handeln att ta hänsyn till det kommande förbudet. Det är därför lämpligt att förbudet träder i kraft den 1 juni 2019.

4. Konsekvenser

Konsekvenser för enskilda

Eftersom det inte finns något underlag eller andra uppgifter om hur många barn som framför vattenskottrar är det i princip omöjligt att förutse vilka konsekvenser förslaget får. Antalet vattenskottrar totalt i Sverige har uppskattats till ca 5 000. Många av dessa används endast inom uthyrningsverksamhet där det normalt ändå tillämpas en (högre) åldersgräns. Ett stort antal av vattenskottrarna används vidare av myndigheter, t.ex. Kustbevakningen och polisen, och av sjöräddningen. Antalet privatägda vattenskottrar som används av barn under 15 år torde således inte vara särskilt stort.

Konsekvenser för myndigheter

Konsekvenserna för myndigheterna torde vara ringa eftersom någon tillsyn inte är avsedd att utövas och då inte några provningar i övrigt i form av dispens etc. föreslås.

Konsekvenser för företag

Uthyrning av vattenskotrar är vanligt förekommande. Några större konsekvenser för de företag som hyr ut vattenskotrar torde dock inte uppstå eftersom de flesta företag redan i dag frivilligt tillämpar en åldersgräns på mellan 19 och 21 år för att få hyra vattenskoter. Vad gäller konsekvenserna för försäljning av vattenskotrar torde inte heller dessa vara av någon större dignitet då marknaden för vattenskotrar i Sverige är relativt liten idag.

Försäkringsmässiga konsekvenser

Det är i dag tillåtet för barn att köra vattenskotrar. Det torde därför normalt inte finnas några särskilda klausuler i t.ex. hemförsäkringar om ersättningsmöjligheter och ersättningsnivå för det fall det sker skador som orsakats av minderårigas användning av vattenskotrar. Det kan inte uteslutas att införandet av ett ålderskrav kan komma att innebära ändringar i detta hänseende.